

DAVLAT TIJORAT BANKLARDA PUL MABLAG'LAR AUDITNI TASHKIL ETISHDA MUOMMO VA YECHIMLARI

Ko'liboyeva Gavhar Husanboy qizi

*“UNIVERSALBANK” ATB Zangiota filiali valyuta
ayirboshlash bo'limining nazoratchi kassiri*

Mirzayeva Nilufar Alijonovna

*O'zbekiston Respublikasi “Bank-Moliya Akademiyasi”,
magistratura tinglovchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqola Davlat tijorat banklarida pul mablag'lari auditini tashkil etishning muammolari va ularni yechish yo'llarini tahlil qiladi. Avvalambor, banklar moliyaviy barqarorlik va ishonchlilikni ta'minlash maqsadida audit jarayonlarini qanday o'rnatishlari kerakligi ko'rsatib beriladi. Muammolar orasida malakali auditorlarning yetishmasligi, audit standartlarining aniqligi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning kamligi keltirilgan. Maqola, shuningdek, samarali audit tizimini tashkil etish uchun zarur bo'lgan yechimlar, jumladan, malakali kadrlarni tayyorlash, audit jarayonlarini raqamlashtirish va monitoring mexanizmlarini joriy etish bilan tanishadi. Natijada, banklar uchun audit jarayonlarini takomillashtirish va moliyaviy barqarorlikni oshirish uchun muhim tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar. Pul mablag'lari, audit, moliyaviy barqarorlik, raqamlashtirish, monitoring mexanizmlari, malakali kadrlar.

KIRISH

Respublikamizda davlat tijorat banklari iqtisodiyotning muhim tarmog'i bo'lib, mamlakatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Pul mablag'lari audit, bank faoliyatining shaffofligini va ishonchliligini oshirish, shuningdek, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish uchun zarur hisoblanadi. Biroq, audit jarayonida bir qator muammolar yuzaga keladi, masalan, malakali auditorlarning yetishmasligi, standartlarning aniqligi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning kamligi. Ushbu maqola ushbu muammolarni o'rganish va banklar uchun audit jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan samarali yechimlarni taklif qilishga bag'ishlangan. Muammoni hal qilish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni aniqlash va amalga oshirish orqali banklar o'z moliyaviy barqarorligini oshirish va mijozlar ishonchini qozonish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Davlat tijorat banklarining pul mablag'lari auditini samarali tashkil etish, nafaqat banklarning ichki nazorat mexanizmlarini mustahkamlash, balki ularning moliyaviy hisobotlarining aniqligini ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun ham muhimdir. Audit jarayonlari orqali banklar o'z risklarini aniqlab, ularga

qarshi choralar ko'rishi, shu bilan birga, qonunchilikka muvofiqligini tekshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Biroq, zamonaviy bank muhitida tezkor o'zgarishlar, raqamli transformatsiya va global iqtisodiy muammolar auditorlik faoliyatini yanada murakkablashtirmoqda. Ushbu maqolada, banklardagi pul mablag'lari auditini samarali tashkil etishning asosiy muammolarini tahlil qilib, ularni bartaraf etishga qaratilgan strategiyalar va takliflar beriladi. Bu orqali, banklar nafaqat o'z moliyaviy barqarorligini mustahkamlashi, balki mijozlar va investorlarga ham ishonch hosil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Banklarda pul mablag'lari auditining ahamiyati, shuningdek, ichki va tashqi audit jarayonlarining bir-birini to'ldirishi bilan bog'liq. Ichki audit, bankning ichki nazorat tizimlarini baholash va rivojlantirish uchun xizmat qiladi, bu esa tashqi audit bilan birgalikda bankning umumiy ishonchliligini oshiradi. Moliyaviy hisobotlarning sifatini ta'minlashda zamonaviy texnologiyalar, masalan, big data, sun'iy intellekt va analitik vositalardan foydalanish auditorlik jarayonini yanada samarali qiladi.

Biroq, banklar uchun bu jarayonlar o'ziga xos qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi, masalan, ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni ta'minlash zarurati. Audit jarayonlari tezkor va aniq qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etishi lozim. Shu sababli, ushbu maqola, pul mablag'lari auditining zamonaviy muammolarini o'rganib, ularga yechim sifatida taklif etiladigan innovatsion yondashuvlar va strategiyalarni ko'rib chiqadi. Natijada, banklar nafaqat o'z moliyaviy barqarorligini oshirish, balki o'z mijozlari va investorlarining ishonchini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada davlat tijorat banklarida pul mablag'lari auditini tashkil etishning muammolari va yechimlarini o'rganish uchun bir nechta metodologik yondashuvlardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Davlat tijorat banklarida pul mablag'lari auditini tashkil etish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va audit jarayonlarining samaradorligini oshirishga to'sqinlik qiladi. Ularni bartaraf etmasdan, banklar ishonchli va shaffof faoliyat ko'rsatishi qiyin bo'ladi. Quyida ushbu muammolar ko'rib chiqiladi

➤ Davlat tijorat banklarida malakali va tajribali auditorlar sonining yetishmasligi audit jarayonlarining sifatini pasaytiradi va banklar uchun xavflarni oshiradi.

➤ Ba'zi hollarda, audit standartlari aniq va qat'iy belgilangan emas, bu esa auditorlik jarayonlarida noaniqliklar keltirib chiqaradi va natijada moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini pasaytiradi.

➤ Raqamli transformatsiya jarayonlarining sekinligi va zamonaviy analitik vositalarning kam ishlatilishi audit jarayonlarining samaradorligini kamaytiradi.

➤ Ichki nazorat mexanizmlarining samaradorligi pastligi bankning risklarga tayyorligini pasaytiradi va audit jarayonlarida aniqlikni kamaytiradi.

➤ Banklarda mavjud ma'lumotlarning himoya qilinishi zarurati auditorlik jarayonlarini murakkablashtiradi, chunki auditorlar uchun kerakli ma'lumotlarga kirish imkoniyati cheklanishi mumkin.

➤ Milliy va xalqaro audit standartlari o'rtasidagi farqlar bank auditlarining murakkabligini oshiradi va qonunchilikka muvofiqlikni ta'minlashda qiyinchiliklar keltirib chiqaradi.

➤ Auditorlik jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamlashtirish uchun zarur resurslar va moliyaviy mablag'larning yetishmasligi.

➤ Tez o'zgaruvchan iqtisodiy va moliyaviy sharoitlar, masalan, inqirozlar va global muammolar audit jarayonlarida qo'shimcha muammolarni keltirib chiqaradi.

Ushbu muammolar banklarning pul mablag'lari auditini samarali tashkil etishiga to'sqinlik qilishi mumkin, shuning uchun ularni hal qilish zarur.

✓ Banklar auditorlik malakasini oshirish uchun ichki va tashqi treninglar tashkil etishi, malakali kadrlarni jalb etishi va o'qitish dasturlarini yaratishi zarur.

✓ Audit jarayonlarini standartlashtirish va aniqlikni oshirish uchun zamonaviy va xalqaro audit standartlariga mos keladigan yo'riqnomalar ishlab chiqilishi kerak.

✓ Banklar, big data, sun'iy intellekt va analitik vositalardan foydalanish orqali audit jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirishni amalga oshirishlari kerak.

✓ Ichki nazorat mexanizmlarini mustahkamlash, risklarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish va auditorlik faoliyatini oshirish uchun ichki auditning rolini kuchaytirish zarur.

✓ Auditorlar uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarga kirishni osonlashtirish va ma'lumotlar maxfiylikni ta'minlash uchun himoya choralarini kuchaytirish kerak.

✓ Milliy va xalqaro audit standartlari o'rtasidagi farqlarni bartaraf etish uchun qo'shimcha tadbirlar o'tkazish va metodologik asoslarni rivojlantirish zarur.

✓ Auditing jarayonlarini avtomatlashtirish uchun zarur bo'lgan texnologiyalar va dasturlarni ishlab chiqish, shuningdek, ularni moliyalashtirish uchun resurslarni jalb qilish zarur.

✓ Tez o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga moslashish uchun banklar uchun moslashtirilgan strategiyalar ishlab chiqish, risklarni baholash va tahlil qilishda aniq va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatini oshirish.

Ushbu yechimlar banklarda pul mablag'lari auditini samarali tashkil etish va muammolarni bartaraf etish uchun muhimdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda davlat tijorat banklarida pul mablag'lari auditini tashkil etishning muammolari va yechimlari tahlil qilindi. Audit jarayonlari, banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ishonchlilikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, malakali auditorlarning yetishmasligi, audit standartlarining aniqligi,

zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning kamligi va ichki nazorat tizimlarining zaifligi kabi muammolar banklar uchun jiddiy to'siqlar yaratadi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun malakali auditorlarni tayyorlash, audit standartlarini takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish kabi yechimlar taklif etiladi. Shu bilan birga, ma'lumotlar himoyasini ta'minlash va xalqaro standartlarga muvofiqlikni oshirish ham zarur.

Natijada, banklar uchun audit jarayonlarini samarali tashkil etish, nafaqat moliyaviy barqarorlikni oshirish, balki mijozlar va investorlarning ishonchini qozonish imkoniyatini beradi. Ushbu maqola, audit jarayonlarini yanada takomillashtirish va muammolarni bartaraf etish uchun amaliy tavsiyalar va strategiyalar bilan banklarning moliyaviy faoliyatini rivojlantirishga yordam berishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bank buxgalteriya hisobining hisob varaqlar rejasi.
2. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining buxgalteriya hisobining hisob varaqlar rejasi.
3. O'zbekiston Respublikasida «Naqd pulsiz hisob-kitoblarni tashkil qilish haqida»gi 60-sonli Nizom. 2020 y. 12 yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi banklarida ochiladigan bank hisob varaqlari haqidagi 1-sonli yo'riqnoma. 2020 y. 6 oktyabr.
5. O'zbekiston Respublikasi banklarida buxgalteriya hisobi va hisoboti to'g'risidagi 61-sonli yo'riqnoma. 2018y. 5 sentyabr.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvi qarori, 07.05.2021 <https://lex.uz/docs/-5431666>
7. Abdullaeva SH.Z. Pul, kredit va banklar. - T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2007 yil, 348 bet..
8. A.A.Omonov, T.M.Qoraliev. "Pul, kredit va banklar". Darslik. TMI..Toshkent – 2012.489 vet
9. Golodova J.G.Finansi i kredit.Uchebnoe posobie. M-INFRA.M -2012 g.448 st.(RUDN).
- 10.Lomakin V.K.Mirovaya ekonomika.Uchebnik dlya studentov vuzov.— M.. YUNITI-DANA. 2012.671 st.